Oud-Scherpenzeel

VERENIGING
OUD
SCHERPENZEEL

29e JAARGANG NR. 1
MAART 2017

COLOFON

29E JAARGANG NR. 1 **MAART 2017**

Vereniging Oud - Scherpenzeel

Van de bestuurstafel....4
Jaarverslag 2016....5
Jaarrekening 2016....6
Excursie 6 mei: Radio Kootwijk en Garderen....7
Activiteitenkalender....7
Genealogie, Sport, Valleivogels en De Haar....8
Instituut van Heusden in het kasteel 1957-1969....16
Naoorlogs Scherpenzeel....34
Nieuwe leden 2016....38

De kopij voor het juninummmer 2017 dient uiterlijk zaterdag 13 mei 2017 a.s. te zijn ingeleverd bij de redactie.

Omslag:
Links Jaap v.d. Broek, rechts Ronald Wildschut, 1960
(zie artikel *Instuut van Heusden in het kasteel 1957-1969*, pag. 16 e.v.)

VAN DE BESTUURSTAFEL

Het is u niet ontgaan. Ons verenigingsblad is een maatje groter geworden en er is mooier papier gebruikt. We denken dat deze verandering de leesbaarheid ten goede komt. De afbeeldingen die we bij de verhalen plaatsen, dateren vaak uit een grijs verleden en zijn soms wat minder van kwaliteit. Nu het blad is afgedrukt op dit papier, komen de foto's wat beter uit de verf.
Er zijn veel bedrijven die het drukwerk van ons verenigingsblad willen verzorgen. We hebben echter al jarenlang een uitstekende relatie met de Scherpenzelers Joop en Jurrien Bakker (van voorheen Bakker Grafimedia) die enige tijd geleden met hun bedrijf zijn samengegaan met de firma ColourPrint uit Veenendaal. In zijn functie als accountmanager heeft Jurrien Bakker ons vakkundig advies gegeven over verbeteringen. Ons goede gevoel daarbij en een aantrekkelijke offerte hebben geleid tot een voortzetting van onze samenwerking en deze vernieuwde uitgave.
Voor de opmaak hiervan is onze redacteur Mark van den Berg verantwoordelijk. Dit verenigingsblad is met een ander softwareprogramma dat meer mogelijkheden biedt gemaakt. Daarmee zijn we zeer tevreden, u hopelijk ook.
Maar een blad met een nietszeggende inhoud stelt weinig voor. We hopen dat u ook deze keer weer plezier beleefd aan mooie verhalen over de geschiedenis van Scherpenzeel.
Het begint zo langzamerhand traditie te worden dat u in het maartnummer een bijdrage van Hans van den Ham kunt lezen. Ook deze keer ontdekt hij verrassende familieverbanden…
Volgend jaar vieren we ons 50-jarig jubileum. In de aanloop daar naar toe beschrijven we in een aantal artikelen naoorlogs Scherpenzeel. Vandaag de eerste bijdrage in die serie door Piet Valkenburg.
Het verborgen verleden van de bewoningsgeschiedenis van Huize Scherpenzeel in de periode 1957-1969 kent weinig geheimen meer. Ook niet voor u, nadat u het artikel over Instituut van Heusden hebt gelezen.
Kort voor het verschijnen van dit nummer hebben we twee activiteiten gehad, de ledenvergadering met een boeiende lezing over versterkte huizen en kastelen door onze oud-voorzitter Willem van Maren en een open dag.
Maar er is meer te doen! Een uitnodigingen voor de jaarlijkse excursie op zaterdag 6 mei is in dit blad opgenomen. En op de activiteitenkalender ziet u wat er verder de komende tijd op het programma staat. Noteert u de data alvast in uw agenda.
We hopen u tijdens de activiteiten te ontmoeten.

Wim van den Berg, voorzitter

JAARVERSLAG 2016

Het jaar 2016 ligt al weer achter ons en het bestuur kan terug zien op een prima jaar voor onze vereniging. Het ledenaantal is wederom gestegen en bedraagt momenteel 838.
De Vereniging Oud-Scherpenzeel is een bloeiende vereniging en wij zijn blij dat wij door onze activiteiten zo veel mensen hebben doen besluiten lid te willen worden van Oud Scherpenzeel. Wij blijven streven naar een ledental van 850.
Het bestuur heeft zeven maal vergaderd. Ook is er in maart overleg geweest met enkele leden van het bestuur van Oud Renswoude en Oud Woudenberg om elkaar te informeren over activiteiten en plannen.
Het documentatiecentrum is van september tot en met april elke dinsdagavond en in overleg ook op andere tijdstippen geopend. Veel bezoekers hebben hun weg daarheen gevonden. Dankzij veel vrijwilligers, actief in diverse werkgroepen, kan al het werk van de vereniging voortgang vinden.
De redactie van ons verenigingsblad heeft veel kopij verwerkt. Zij heeft 4 mooie uitgaven samengesteld. De redacteur, Mark van den Berg, zijn we erkentelijk voor het feit dat hij dit zo voortreffelijk voor ons verzorgt.
Met dank aan Martin Wigtman wordt onze website goed bijgehouden. Velen maken hiervan gebruik. De ledenadministratie is in goede handen bij Ada Brummel.
De algemene ledenvergadering op 8 maart 2016 werd door ca. 125 leden bijgewoond. Wim van den Berg vertoonde leuke beelden van de activiteiten die in 2015 hebben plaatsgevonden en de penningmeester gaf een toelichting op het financiële overzicht.
De bestuursleden Wim van den Berg, Mirjam de Wijs en Henk van der Hoeff werden herbenoemd. Na deze huishoudelijke zaken volgde er een leuke quiz : “Kent u de geschiedenis van Scherpenzeel?”
Onze vereniging heeft zich weer gepresenteerd op de feestmarkt 25 mei en de winteravondmarkt op 8 december. Ook dit jaar zijn er weer 4 Open Dagen gehouden die elk een ander thema hadden: Scherpenzeel verandert, Wederopbouw, Iconen en Symbolen en Markante Scherpenzelers. We mochten veel bezoekers verwelkomen.
Op 9 april was er een excursie naar een glasblazerij en het jukeboxmuseum in Leerdam en de avondwandeling vond plaats op 24 juni rondom de Lunterse Beek.
Zaterdag 21 mei was er weer de jaarlijkse excursie. Deze keer ging de reis naar Harderwijk. Eerst een bezoek aan de Grote Kerk en na de lunch een stadswandeling o.l.v. gidsen.
De Open Monumentendag op 10 september werd dit jaar door Renswoude georganiseerd en had als thema “Iconen en Symbolen” en voor onze vereniging was op deze dag een Open Dag met hetzelfde thema.
De ledenbijeenkomst op 25 oktober werd gehouden in partycentrum “Boschzicht” en werd bezocht door een ongekend aantal bezoekers. 290 mensen woonden de bijeenkomst bij en genoten van de verhalen van Martin Wigtman over de eerste oorlogsdagen in 1940 in Scherpenzeel. Daarna volgde een presentatie over de wederopbouw.
Op 23 november werd er een bedrijfsbezoek gebracht aan Bouwbedrijf Osnabrugge.

Cobi Schuur, secretaris.

JAARREKENING 2016

Het jaar 2016 is afgesloten met een positief resultaat van € 105. Het volledige verslag staat op onze website www.oudscherpenzeel.nl. U vindt daar onder het kopje Financieel verslag alle overzichten die bij de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 horen. De jaarrekening is in de bestuursvergadering van 11 januari goedgekeurd.
De kascontrolecommissie heeft de jaarrekening op 10 januari gecontroleerd en goedgekeurd.
Op de ledenvergadering van 7 maart zijn de penningmeester en de overige bestuursleden op voorspraak van de kascontrolecommissie gedechargeerd voor het financieel gevoerde beleid over het boekjaar 2016.
Hieronder een overzicht van de kosten(in euro's) per lid:

AFDELING	**WERK.2015**	**WERK.2016**	**BEGR.2017**
401: Huisvesting	4,49	5,04	4,79
410: Bestuur	3,65	3,55	3,73
420: Doc.Centrum	0,39	0,49	0,73
430: Automatisering	1,66	0,96	1,06
440: Verenigingsblad	5,34	5,48	4,97
450: Excursie	0,97	0,36	0,42
Digitalisering Scherp.krant	2,11		
Diversen(jubileum 2018)	+	2,39 +	2,04 +
Totaalkosten	**18,61**	**18,27**	**17,74**
450: Bijdrage in excursies	0,93	0,37	0,42
Div.opbrengsten	0,31	1,14	0,62
Bijdrage adv.en sponsors	2,69 -	1,89 -	1,75 -
Netto kosten per lid	**14,68**	**14,87**	**14,95**
Lidmaatschap	15,00	15,00	15,00
Positief resultaat p.lid	**0,32**	**0,13**	**0,05**
Aantal leden	**829**	**838**	**845**

JUBILEUM 2018:	
GESPAARD IN 2016	**€ 2.000,00**
BEGROOT IN 2017	**€ 1.725,00** +
TOTAAL GERESERVEERD EIND 2017	**€ 3.725,00**

Ik hoop u voldoende te hebben ingelicht,heeft u nog vragen mail me dan gerust.

Henk Beulenkamp, penningmeester, e-mailadres: hjbeulenkamp@ziggo.nl

EXCURSIE 6 MEI: RADIO KOOTWIJK EN GARDEREN

Zoals u van ons gewend bent organiseren wij elk jaar een dagexcursie. Traditiegetrouw bieden wij u enkele interessante geschiedkundige onderwerpen aan in combinatie met gezelligheid en lekker eten. Evenals vorige jaren hebben we gekozen voor een bestemming die we met eigen auto gemakkelijk kunnen bereiken.

We gaan naar Radio Kootwijk en Garderen.
De datum is 6 mei 2017 en het programma ziet er in grote lijnen als volgt uit:

We vertrekken vanaf de Breehoek met eigen vervoer naar één van de meest markante gebouwen op de Veluwe, het voormalig zendstation Radio Kootwijk. De rondleiding begint met een korte wandeling door de omliggende natuur en een bezoek aan de monumentale watertoren en pomphuisjes. Tijdens de koffie kijkt u naar een korte film over de rijke geschiedenis van Radio Kootwijk. Een gids neemt u mee door het gebouw en vertelt over de architectuur, de boeiende historie, techniek en het leven in het dorp Radio Kootwijk.
Hierna vertrekken wij naar de Beeldentuin Garderen, waar we eerst gaan genieten van een heerlijke lunch.
Hierna is er gelegenheid het Veluws Zandsculpturenfestijn te bekijken, de beeldentuin en de diverse winkeltjes. Het thema van de zandsculpturen is “Erop uit in eigen land”.
Wij zullen om 8.30 uur vertrekken vanaf De Breehoek en ons programma zal duren tot ca. 16.00 uur.

Na het programma kan iedereen de rest van de dag natuurlijk naar wens invullen.
De kosten bedragen €. 35,00 per persoon.

Dit is inclusief :
- Parkeren Radio Kootwijk,
- Entree Radio Kootwijk,
- Koffie met wat lekkers
- Rondleiding ca, 2,5 uur
- Uitgebreide lunch Beeldentuin Garderen,
- Entree Zandsculpturenfestijn.

Er kunnen maximaal 45 deelnemers mee. U kunt inschrijven met een introducé, maar leden van Oud Scherpenzeel gaan voor.

Aanmelden kunt u bij Cobi Schuur, tel.033-2588677, maar het liefst per mail cobi.schuur@kpnmail.nl

ACTIVITEITENKALENDER

- Open dagen	10 juni	13.00 - 17.00 uur
	9 september	
	25 november	
- Excursie Radio Kootwijk en zandsculpturen Garderen	6 mei	9.30 - 16.30 uur
- Avond fietstocht	30 juni	18.30 - 21.30 uur
- Najaarsbijeenkomst	24 oktober	19.30 - 22.00 uur

(Scherpenzelers in voormalig Nederlands-Indië)

GENEALOGIE, SPORT, VALLEIVOGELS EN DE HAAR

Door Hans van den Ham

Ook deze winter heb ik mijn stamboom/kwartierstaat weer voor de dag gehaald en gezocht naar nieuwe wetenswaardigheden.
Om inspiratie op te doen ben ik eerst samen met Cees Wolswinkel (DE voorzitter van Valleivogels) op bezoek geweest bij dhr. Dr.mr. E.J. Wolleswinkel in Renswoude.
Egbert Jan heeft ons nog weer eens de bijzonderheden van diverse van onze gemeenschappelijke voorouders uit de doeken gedaan. Sommigen van hen dronken en anderen weer niet of weinig. Wat dat betreft is er weinig veranderd.
Verder weet ik nu dat mijn voorzaten te vinden waren op een heleboel boerderijen in de omgeving. Soms als eigenaar, soms als pachter.
Ik wil u niet te veel vermoeien met alle namen maar om u een idee te geven zal ik er toch een paar noemen:

De Melm
Groot Wolswinkel
Klein Kolfschoten
Groot Landaas
Veenkampen
Groote Meent
Eerste Broek
Groot Dashorst
Wolfshaar
Groot Davelaar
Biesbosch
Klein Wagensveld
Klein Davelaar
Sniddelaar
Ubbeschoten,
Koudijs
Kouwenhoven
Cotenberg,

Klein Schaik
Klein Abbelaar
Kleine Bruinhorst
De Lageweij
De Pol
Aderoort
Vlastuin
Groot Orel
Heintjeskamp
Klein Wolswinkel
Klein Orel
Groot Kolfschoten
´t Plaatsje
Klein Ringelpoel
Het Vliet
Groot Voskuilen
De Meent
de Burgwal

Nieuwenhuizen
Groot Wagensveld
Kleine Vliert
Veenschoten
de Wetering
Engelaar
Sterkenburg
Klein Landaes
De Lagemaat
Klein Lambalgen
Taienhorst
Ravenhorst
Rumelaer
Groot Krakhorst
Klein Overeem
Ringelpoel
Blootenburg
’t Groepje

Bent u er nog? Je zou de weg kwijt raken.

Verder heb ik ook geleerd dat bij de huwelijken in het verleden niet alleen de pure liefde een rol speelde maar dat er ook een heel beetje rekenwerk aan te pas kwam. Zo werd eerst de omgeving verkend in algemene zin en vervolgens werd er meer naar de details gekeken. De belangrijkste criteria waren uiteindelijk: het aantal raampjes van de deel en het aantal klompen bij de deur. Hoe meer raampjes hoe groter de deel, hoe meer koeien op stal. Dat was dus goed.
Hoe meer klompjes bij de deur, hoe meer kinderen, des te dunner de spoeling. Dat was dus fout.
Als je dat zo overpeinst en je vergelijkt de oppervlakte van al die boerderijen die ik net noemde met de oppervlakte van ons huidige landgoed (ca. 250m2) dan kom je al snel tot de

De oude boerderij 't Groepje. Op de wagen: Willem van Ginkel en zijn vrouw Dirkje van Ginkel- van Ravenhorst. Ervoor hun kinderen: Toon, Trijntje en Janna. Het rechtse meisje is nichtje-pleegkind Wijntje. Links en rechts op de foto 2 werknemers.

Dirkje van Ginkel-van Ravenhorst met kleindochter Dirkje en kleinzoon Jan van Ginkel

conclusie dat mijn voorouders hier en daar toch een steekje hebben laten vallen of niet zo goed konden rekenen.

Maar goed dit allemaal terzijde. Wat heeft mijn speurwerk verder opgeleverd?

Welnu ik kwam terecht bij Lubbert van Ravenhorst.
Lubbert van Ravenhorst (1862-1897) is mijn overgrootvader van moederskant en getrouwd met Gijsje Wolswinkel (1862-1902).
Als beroep staat vermeld landbouwer.
Lubbert en Gijsje kregen 6 kinderen, waarvan er 3 jong overleden. Zelf werden Lubbert en Gijsje ook niet oud. Eerst overleed Lubbert (35 jr). Gijsje hertrouwde, kreeg nog een kind, en overleed kort daarna ook (40 jr). De 3 (wees)kinderen, Trijntje (12jaar), Neeltje (10 jaar) en Wijntje (9 jaar) werden ondergebracht bij familie. De middelste (Neeltje, mijn oma) ging naar haar grootouders op Klein Orel (Jan Wolswinkel) en de oudste en de jongste (Trijntje en Wijntje) naar een tante, te weten Dirkje van Ravenhorst, een zus van Lubbert. Zij was getrouwd met Willem van Ginkel in de Groep. Via Jan van Ginkel uit de Groep (Haarweg 50) zijn hiervan foto's opgedoken dus ook weer een dwarsverband met de van Ginkels, want Wim van Ginkel stamt af van de grote Rutger Harm. U weet wel, die van het rood-witte lint in de kantine van Valleivogels voor zijn vele nakomelingen.

Neeltje van Ravenhorst (oma Hans v.d. Ham), ook een dochter van Lubbert van Ravenhorst en Gijsje Wolswinkel.

Zonder strikje: Janna en Trijntje van Ginkel, dochters van Willem van Ginkel en Dirkje van Ravenhorst. Met strikjes de pleegzussen Trijntje en Wijntje van Ravenhorst, dochters van Lubbert van Ravenhorst en Gijsje Wolswinkel

Uit de mondelinge overlevering van mijn oma heb ik begrepen dat de vele overlijdens op jonge leeftijd te maken hadden met de 'vliegende tering' zoals zij dat noemde. Vliegende tering was in de volksmond de aanduiding voor acute (snel verlopende) tuberculose. Op de website 'Historische Rampen in Nederland' wordt voor de periode 1887-1910 aangegeven: 'tuberculose epidemie in geheel Nederland'. Dus dat lijkt te kloppen.
Nieuwsgierig geworden naar deze Lubbert van Ravenhorst ben ik wat verder gaan grasduinen in de achtergrond van Lubbert. Om eerlijk te zijn: tot nu toe ben ik niet heel veel meer te weten gekomen.

Hij is een zoon van Wijnand van Ravenhorst (1823-1915) van 't Groepje. Wijnand was getrouwd met Trijntje van Ginkel (1824-1889). Wijnand is dus in tegenstelling tot zijn zoon Lubbert behoorlijk oud geworden (92jr.).
Van overgrootvader Lubbert is (nog) geen foto gevonden. Het enige dat ik heb kunnen vinden is zijn beroep: landbouwer. En dat hij en zijn vrouw Gijsje Wolswinkel ook nog een paar jaar in Soest gewoond hebben, maar waarom en waar is onbekend.
Wel kwam ik zo, in eerste instantie per ongeluk, terecht bij heeeeeeeel veeeeeeeel (kort gezegd heul veul) andere Ravenhorsten. Op de website van Oud-Scherpenzeel staat de door Henk van Woudenberg uitgewerkte genealogie van de Ravenhorsten. Het zijn er niet alleen veel, er zijn ook meerdere takken, maar als je goed kijkt zie je tot je verbazing steeds meer verbanden.

Wat zag ik zoal?
Zoals al vermeld is mijn overgrootvader Lubbert(tus) van Ravenhorst een zoon van Wijnand Ravenhorst (1822-1915). Wijnand op zijn beurt is een zoon van weer van een Lubbert(us) (1782-1862). Zoals gebruikelijk gaat de naam van de grootvader over op de oudste kleinzoon.
Deze Lubbert(us) van Ravenhorst, geb.

Het 'oude' Groepje

Betovergrootvader Wijnand van Ravenhorst (1823-1915)

De Broekerbrug met op de achtergrond het Eerste Broek

Woudenberg 15-07-1782, ov. Woudenberg 16-10-1862, was getrouwd met Maria Brands Roskam, geb. in Lunteren 30-05-1786, ov. Woudenberg 05-09-1858.
Ook deze Lubbert(us) is landbouwer en wel op het Eerste Broek.
In 1854 laten Lubbert van Ravenhorst, landb. x Maria Roskam op het Eerste Broek onder Woudenberg hun testament op de langstlevende maken. Dochter Maria van Ravenhorst, bij hen inwonend, krijgt f 100,= (Not. Scherpenzeel 4133, nr. 4 en 5; 16-01-1854). In 1858 laat Lubbert van Ravenhorst, weduwnaar met kinderen van Maria Roskam, landbouwer op het Eerste Broek onder Woudenberg zijn testament maken. Zoon Wijnand van Ravenhorst heeft nog f 200,= loon tegoed uit de tijd dat zijn moeder nog leefde en hij als knecht thuis hielp. Schoonzoon Rijk van Ravenhorst, bij hem inwonende krijgt een jaarloon van f 70,= voor het werk op de boerderij. Dochter Maria van Ravenhorst x Rijk van Ravenhorst krijgt f 400,=. Erfgenamen: kinderen Brand van Ravenhorst; Gerrit van Ravenhorst; Maria van Ravenhorst; de minderjarige kinderen van wijlen Melis van Ravenhorst, ieder voor 1/4 deel. (Not. Scherpenzeel 4134, nr. 48; 17-12-1858).
Het Eerste Broek is in 1882, toen 40 ha, verkocht aan H. Royaards. Sinds 2008 is familie Van de Lagemaat eigenaar van de boerderij met 10 ha grond. Daarnaast pachten zij nog 62 ha van Landgoed Scherpenzeel.
De oorspronkelijke boerderij het Eerste Broek werd in de meidagen van 1940 in brand gestoken en gesloopt door de Nederlanders, omdat deze in het schootsveld stond.

De (huidige) wederopbouwboerderij het Eerste Broek.

Terug naar Lubbert(us).

De naam Lubbert(tus) zie je in alle takken terug. Toen ik zo'n andere tak volgde kwam ik terecht bij een andere kleinzoon, ook een Lubbert(us) van Ravenhorst (wonende op Groot Gooswilligen) en die had een dochter Arisje van Ravenhorst (1892-1961) en die was getrouwd met ene Willem (Wim) Werkman. Hé, denk je dan, Willem Werkman (1894-1989) zou dat 'opa' Werkman van De Haar zijn, de opa van heel veel mij goed bekende hele en halve Werkmannen?
En jawel hoor, dat blijkt zo te zijn.
De trouwacte en de persoonskaarten uit de 2e wereldoorlog nemen elke twijfel weg.

Nº. 56

In het jaar 1914, den 6 November
zijn in de gemeente Barneveld provincie Gelderland, door het huwelijk vereenigd:
Willem Werkman,
geboren te Ede den 22 November 1894
zoon van Aart Werkman
en van Hilletje van Roekel
weduwnaar van
en
Arisje van Ravenhorst
geboren te Scherpenzeel den 28 Maart 1892
dochter van Lubbertus van Ravenhorst
en van Arisje van Bennekom,
weduwe van

De nog jonge Arisje van Ravenhorst.

'Opa' Werkman

No. 1039 ✻
Werkman
Willem
Op: 22 November 1894
Gem. (Ds): Ede
Land: NEDERLAND.
Nation.: NEDERLANDER
Burgerl. staat: gehuwd
Beroep: landbouwer
Gemeente en adres
SCHERPENZEEL B 41
No. 1039 ✻
SIGNALEMENT
Kenmerken
SCHERPENZEEL
GELDERLAND

Je beseft dan ook ineens dat Valleivogels er na Rutger Harm van Ginkel een tweede stamvader bij krijgt, nl. Lubbert(us) van Ravenhorst.

No. 1040 ✻
van Ravenhorst
Arisje
Op: 28 Maart 1892
Gem. (Ds): Scherpenzeel
Land: NEDERLAND.
Nation.: NEDERLANDER
Burgerl. staat: gehuwd
Beroep: Boerin
Gemeente en adres
SCHERPENZEEL B 41
No. 1040 ✻
SIGNALEMENT
Kenmerken
SCHERPENZEEL
GELDERLAND

En ook dringt het tot je door hoe belangrijk De Haar geweest is voor Valleivogels.
Als je een kleine vijftig jaar geleden De Haar op fietste vanaf het oude voetbalveld achter de schietbaan dan passeerde je een hele serie hele en halve Werkmannen waaronder vele Wimmen.
Allemaal neven van elkaar en o.a. vanwege de vele Wimmen hadden de meesten een bijnaam.
Gevoetbald werd er bij Valleivogels en/of bij het in de Barneveldse Veluwehal spelende zaalvoetbalteam FC De Haar. Scherpenzeel kende toen nog geen zaalvoetbal. Vooruitstrevende mensen dus, wat dat betreft.

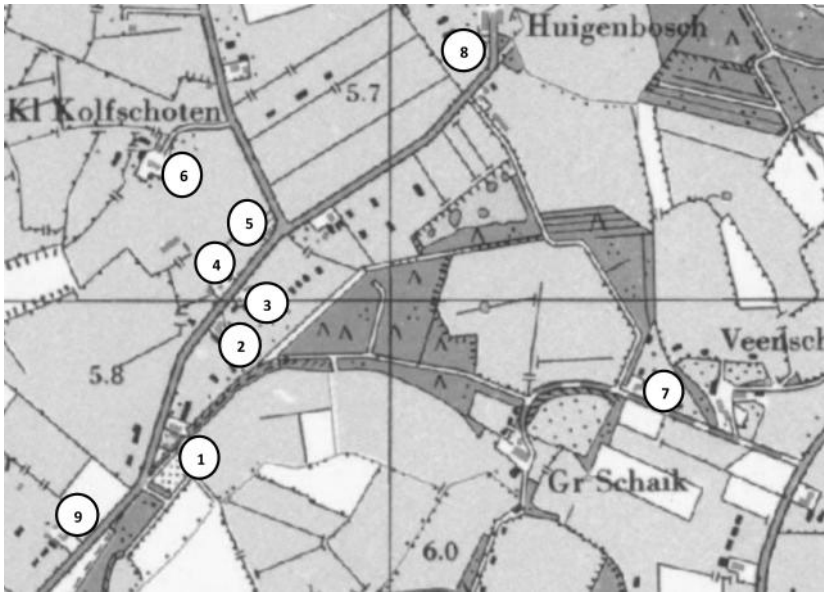

De Haar 1968

Eerst had je rechts de boerderij van nr 1. L. Werkman (jawel Lubbertus Werkman), met de voetballende zonen: Wim (leider van het 3e), Johan (1e), Bert(Lubbertus?) Suurbier (1e/ 2e), Frank (jeugd). Op maandagavond werd daar geklaverjast.
Even verderop nr.2 de fam. V.d. Broek (moeder Roelie Werkman) met Bert (1e) en Arie v.d. Broek (1e).
Nog wat verder (rechts, iets van de weg af) nr. 3 Mees Werkman met Wim/Pim (de 'bankier') en Gert (FC de Haar/ glazenwasser).
Aan de overkant links nr.4 de fam. Van Manen (moeder Arisje Werkman) met Marius (1e), Wim en Ton. Weer iets verder links nr.5 Arie Werkman met Wim (Piet Keizer/FC de Haar) en Lia.
Linksaf naar Kolfschoten kwam je bij nr.6. Helmus Werkman van Klein Kolfschoten met Wim (Rob Rensenbrink/FC de Haar). Vlakbij op Veenschoten (nr.7) woonde Wim Werkman met Wim (de loodgieter/FC de Haar).
'In het dorp' woonde dan nog de fam. Thomassen (moeder Hilly Werkman) met Wouter(2e/3e) en Wim Thomassen (1e).
Op de plek waar de familie Thomassen woonde (Dorpsstraat 155 naast Werner) woonde voorheen 'opoe Wallet'. Dit was Roelofje Wallet, geboren Ravenhorst (1880-1959), een zus van Arisje van Ravenhorst. Na haar overlijden werd daar door de fam. Thomassen een nieuw huis gebouwd.

Terug naar de Werkmannen.

Van alle toen voetballende neven, afkomstig uit het (voetbal)nest 'De Haar' kon je al een aardig 1e elftal Valleivogels opstellen:
B.v. Johan Werkman, Bert Werkman, Marius van Manen, Bert v.d. Broek, Arie v.d. Broek, Wouter Thomassen en Wim Thomassen.
Vlakbij woonde dan ook nog de familie Harthoorn (Huigenbosch, nr. 8) en Wim Dorrestein (1e) op nr. 9 om het belang van De Haar voor Valleivogels te onderstrepen.
Zoals gezegd speelden een groot aantal neven ook zaalvoetbal bij FC De Haar in de Veluwe hal.

De zussen Arisje Werkman-Ravenhorst (links) en Roelofje Wallet-Werkman

Terug naar Lubbert(us) van Ravenhorst van het Eerste Broek.

Via zijn afstammelingen op De Haar heeft hij geweldig belangrijk 'werk' verricht. Maar daar blijft het niet bij. Stamvader Lubbert(us) heeft ook kleindochters: Dirkje en Maria.

Arisje met de dochters Hilletje Thomassen-Werkman en Roelofje v.d. Broek-Werkman

Dirkje van Ravenhorst getrouwd met Willem van Ginkel noemde ik al. Daar stammen Jan, Menno en René van Ginkel van af.

Kleindochter Maria trouwt met Frank Blaauwendraat. Via zoon Evert Blaauwendraat komen we dan bij Willempje (Wijntje) Blaauwendraat, die trouwt met Dirk van de Vliert, de opa van Dick en Arie van de Vliert. Weer 2 spelers erbij.

Via mijn 'eigen' overgrootvader Lubbert(us) kunnen we daar dan ook nog Matthijs Wiggeman en Hans v.d. Ham aan toevoegen.

Met recht kunnen we dus Lubbert(us) van Ravenhorst (1782-1862, landbouwer op het Eerste Broek en getrouwd met Maria Roskam), na Rutger Harm van Ginkel bijschrijven als 2e stamvader van Valleivogels.

Wie en wat voor man Lubbert(us) is geweest zullen we helaas waarschijnlijk nooit te weten komen. Was hij links- of rechtsbenig? Snel en technisch? Was hij over en overactief en vandaar zijn vele nakomelingen? Of was hij juist het tegenovergestelde zoals iemand me onlangs influisterde.

,,Hoe bedoel je", vroeg ik. ,,Nou hij was soms zo lui dat hij nog te lui was om zijn gulp dicht te doen…", was het antwoord. Ik weet het niet. Maar dat kan ook.

Zaalvoetbalteam van FC de Haar in 1979
Boven: sponsor Teus Valkenburg, Gert Werkman (glazenwasser), Henk van Essen, Jan Harthoorn, Johan Werkman in pak (geblesseerd?).
Zittend: Wim Werkman (loodgieter), Bert/Suurbier Werkman, Leo (aangetrouwde neef, man van Lia), Wim/Piet Keizer Werkman.

Een goed schot had hij in ieder geval wel.

Hoe het ook zij, Lubbertus leeft voort, ook in de Valleivogel-familie in 2017. Bij de begeleiding van de selectie zien we Menno van Ginkel (trainer) en Bert v.d. Broek (elftalleider) en bij de spelers in de selectie Robert v.d. Broek (Bobo), Wilbert Thomassen (Wup), Bart v.d. Vliert en tot voor kort Remco van Ginkel. Verder in de vereniging kom ik nog tegen: Berrian (ook een Lubbertus?), Marcel, Raimon, Eline,

William, Herold en Danny Werkman; Emiel Thomassen; Dennis v.d. Broek, Erik en Freek v.d. Ham; Martijn en Laurens van Kampen. En dan zal ik er hier en daar best nog een paar vergeten zijn .
Gek genoeg komt de naam Van Ravenhorst zelf op dit moment nauwelijks voor op de ledenlijst. Niels (geb. 2002) en Jonna (geb. 2005) van Ravenhorst uit De Steeg zijn op dit moment de enigen. Maar gezien hun leeftijd: wie de jeugd heeft de toekomst.

Ten slotte.
De rood-witte linten in de kantine voor de afstammelingen van Rutger Harm kunnen weg.

Aangezien we via een ingewikkelde constructie (de moeder van Rutger Harm is de stammoeder van alle Wol(f)swinkels) deze hele familie ook al toegang hadden verleend tot achter de rood-witte linten, kunnen we met de toevoeging van deze hele 'volksstam' de linten wel weghalen. Het wordt daar anders veel te druk en ik zou bijna niemand meer weten die er niet bij hoort.
Hooguit omdat het nog niet is uitgezocht.
En voor wie het nog eens na wil kijken: het schema van de Stamboom van Lubbert(us) van Ravenhorst staat hieronder.

Met vriendelijke groeten,
Hans van den Ham

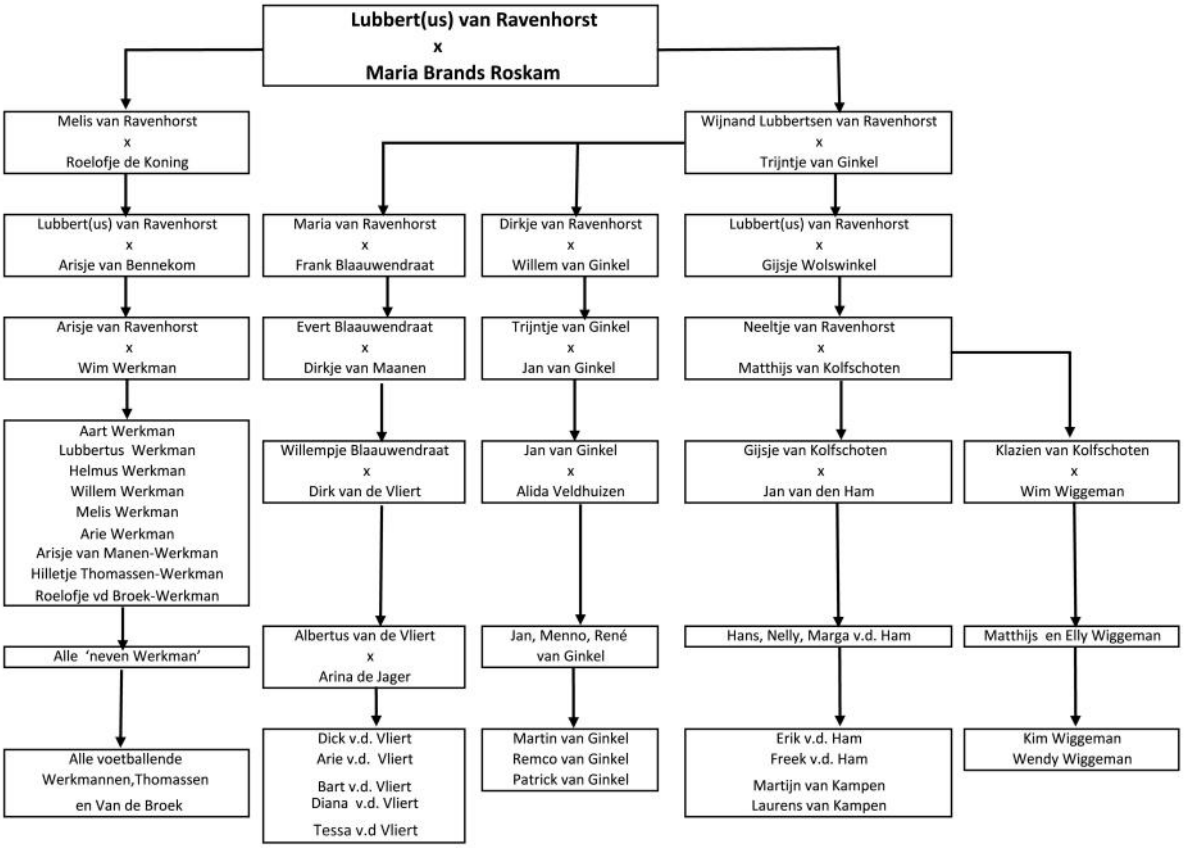

INSTITUUT VAN HEUSDEN IN HET KASTEEL 1957-1969

Inleiding

Wist u dat tussen 1957 en 1969 Instituut van Heusden in Huize Scherpenzeel was gevestigd? Het instituut omvatte een internaat en een Opleidings Observatie Centrum. In de vakantieperiode werden er vanuit de organisatie zomerkampen op kasteel Scherpenzeel georganiseerd. Het lijkt erop dat slechts weinig Scherpenzelers een duidelijk beeld hebben van Instituut van Heusden. Hoe komt dat? Wie woonden er op het kasteel? Wat was de achtergrond van de bewoners? Zo zijn er op het eerste gezicht meer vragen dan antwoorden. Maar dat verandert als u dit verhaal hebt gelezen. De naam Huize Scherpenzeel werd in die tijd

Huize Scherpenzeel, jaren vijftig

overigens niet zo vaak gebruikt. In de volksmond sprak men vooral van Het Kasteel. Op het internaat woonden aanvankelijk jongens en meisjes in de leeftijd vanaf een jaar of zes tot ongeveer zestien jaar. Daarna wordt Instituut van Heusden in Scherpenzeel een internaat voor jongens tussen pakweg 12 en 20 jaar.

Tot 1956 bewoont familie Royaards het kasteel. In dat jaar overlijdt mevrouw Royaards. Ze heeft daar met een periode van onderbreking tijdens de oorlogsjaren permanent sinds haar huwelijk met burgemeester Anton Royaards in 1910 gewoond. Anton Royaards is van 1900 tot 1932 burgemeester van Scherpenzeel. In 1932 is hij overleden. In 1956 zijn er binnen de familie geen gegadigden om op Huize Scherpenzeel te gaan wonen. Dolf van Heusden en zijn vrouw Sonja van Heusden-Holdert huren het kasteel in 1957 van de erfgenamen van mevrouw Royaards om er een dependance van Instituut van Heusden in te vestigen.

Dolf en Sonja van Heusden

Het instituut dankt zijn naam aan de oprichters Dolf en Sonja van Heusden. Van Heusden is in 1922 in Amsterdam geboren. Een deel van zijn jeugd brengt hij door in een internaat. Later treedt hij met Elsa Maria Valeton in het huwelijk. Het echtpaar krijgt in 1945 een zoon genaamd Stevijn. Stevijns vader schrijft een vers over zijn zoon dat rond zijn geboorte in een beperkte oplage van 50 exemplaren wordt uitgegeven en door moeder Elsa wordt geïllustreerd. In 2015 is een exemplaar van ‘Stevijn’ in Amsterdam geveild. Stevijn woont in zijn puberteit gedurende vier jaar op het internaat. Hij wil graag bij zijn vader wonen, maar later gaat hij naar Arnhem waar zijn moeder woont. Zijn ouders zijn gescheiden. Stevijn komt nog vaak naar Scherpenzeel om daar te logeren bij de tweede echtgenote van zijn vader

Sonja van Heusden

Sonja van Heusden-Holdert. Vader Dolf verblijft meestal in Amersfoort. Tijdens zijn opleiding aan de Academie voor Beelden Kunst in Arnhem organiseert Stevijn jazz concerten, ook in de hal van het kasteel. Daarvan zijn zelfs tv opnames gemaakt. Stevijn is tussen 2000 en 2003 directeur van het Stedelijk Museum in Amsterdam. Daarna is hij bestuursadviseur van voormalig burgemeester van Amsterdam Job Cohen. Stevijn van Heusden is in 2010 op 65-jarige leeftijd overleden.
Dolf van Heusden trouwt na de scheiding voor de tweede keer. Nu met Sonja Holdert. Zij is in 1919 in Zandvoort geboren en het oudste kind in het gezin. Ze wil na de lagere school graag naar het gymnasium, maar haar voogd vindt de H.B.S. geschikt voor haar. Haar vader is al in 1924 overleden. Sonja studeert hierna een paar jaar psychologie, maar die studie heeft ze vanwege de oorlog niet kunnen afmaken. Sonja maakt de oorlog op een heftige manier mee. Er breken betere tijden aan als ze begin jaren vijftig met Dolf van Heusden trouwt. Met hem woont ze in Roermond. Ze is maatschappelijk zeer bewogen. Als in haar directe omgeving de moeder van een gezin wegvalt, neemt ze haar vijf kinderen in huis. Daarna vangt ze meer kinderen uit probleemgezinnen op. Haar huis wordt gaandeweg een gezinsvervangend tehuis. Het leidt er uiteindelijk toe dat Sonja samen met haar echtgenoot een internaat opricht. Het internaat moet probleemjongeren een goed onderkomen bieden. Maar ook vrouwen die door allerlei oorzaken in de problemen zijn geraakt, kunnen bij Sonja terecht. Ze wil mensen die in hun ontwikkeling zijn vastgelopen kansen bieden om zich te kunnen ontplooien.
Dolf van Heusden heeft slechte herinneringen aan het internaat waar hij zelf

Bewoners van het internaat in Scherpenzeel, eind jaren vijftig

Annette van Heusden, oprijlaan kasteel eind jaren vijftig

verbleef en is vastbesloten kinderen in een sfeer van veiligheid en geborgenheid op te voeden op het instituut. Het internaat verhuist in 1952 van Roermond naar het Dennenhuis aan de Nassaulaan in Amersfoort. Vijf jaar later opent Instituut van Heusden een vestiging in Scherpenzeel. Ook hier streeft het instituut ernaar zoveel mogelijk een gewone gezinssituatie te creëren voor de pupillen. Het internaat in Scherpenzeel staat o.l.v. Sonja van Heusden, terwijl haar echtgenoot Dolf de vestiging in

Amersfoort leidt. Uit het huwelijk van Sonja en Dolf wordt dochter Annette in 1951 geboren. Op 6-jarige leeftijd verhuist Annette mee naar Scherpenzeel en groeit ze op tussen de pupillen van het internaat. Sonja van Heusden is een bewonderaar van Maria Montessori. In Amersfoort is een Montessorischool waar Annette en de andere kinderen van het internaat naar toe gaan. Tussen de middag krijgen ze een maaltijd in het Dennenhuis. ’s Avonds eten de pupillen op het kasteel. Er zijn daardoor maar weinig contacten met Scherpenzeelse kinderen. Paula Broertjes is Annettes vriendin met wie ze veel optrekt en naar het in 1959 geopende zwembad ’t Willaer gaat. Paula komt ook bij haar thuis op het kasteel. Annette volgt haar middelbare schoolopleiding op scholengemeenschap De Amersfoortse Berg. Begin jaren zestig wordt het Dennenhuis gesloten en komen Dolf van Heusden, zijn zoon Stevijn en de bewoners naar Scherpenzeel. De jongens en meisjes van het internaat groeien op tot pubers. Dan vindt Sonja van Heusden het beter om alleen met jongens verder te gaan. Sindsdien worden alleen knullen vanaf een jaar of twaalf aangenomen. Annette gaat bij haar oma wonen. Ze werkt in 1976 mee aan de totstandkoming van het kinderprogramma Sesamstraat. Annette schrijft teksten en speelt mee als kleuterleidster Annet.

Het jongereninternaat te Scherpenzeel

Instituut van Heusden maakt reclame voor het internaat op het kasteel. Kort nadat de vestiging in Scherpenzeel is gestart, verschijnt een brochure met daarin deze tekst:
“Het jongereninternaat op het kasteeltje Scherpenzeel heeft het karakter van een groot gezin waar ook de kleineren zich spoedig thuis voelen. Het milieu is bijzonder geschikt voor kinderen waarvan de ouders in het buitenland vertoeven en die dus veel

Entree kasteel

Kasteelbewoners, met Marian Zwaan

aandacht en extra verzorging behoeven. Het Huis Scherpenzeel is een oude heerlijkheid, gelegen in een landelijke omgeving met veel bos. Het eigen terrein is uitermate geschikt voor sport en spel, werken in de eigen tuin of zo nu en dan eens helpen op de boerderij. Het kasteeltje, dat reeds bestond in de 13de eeuw, is in zijn huidige 18de -eeuwse stijl, gerestaureerd en van modern comfort voorzien met centrale verwarming, volledig sanitair, lichte slaapkamers en prettige recreatieruimten.
Het romantische van het huis is op vele plaatsen behouden tot groot genoegen van de kinderen. Het jongeren-internaat staat open voor jongens en meisjes tot ongeveer 16 jaar. Deze pupillen bezoeken allen de scholen te Amersfoort, die zeer gemakkelijk per schoolbus bereikt worden. De pupillen op Het Huis Scherpenzeel kunnen eens per maand een bezoek brengen aan het eigen gezin of aan familie. De vakanties zijn gelijk aan de schoolvakanties, gedurende de grote vakantie is het internaat gesloten. Indien het niet mogelijk is gedurende de vastgestelde tijden thuis of bij familie te verblijven of te logeren, dan zoeken wij in overleg met de ouders een geschikte oplossing. In onze jarenlange praktijk is dat altijd zeer goed geslaagd.
De kosten van het jongeren-internaat bedragen 3000 gulden per jaar. Alle nadere inlichtingen worden verstrekt in een persoonlijk onderhoud dat telefonisch aangevraagd kan worden: 03497-376."
Als enkele jaren later de bakens worden verzet en het internaat zich richt op een andere doelgroep, brengt men deze informatie onder de aandacht van belangstellenden:
"Ons Instituut is bestemd voor jongens in de middelbare schoolleeftijd, die toezicht en leiding behoeven bij opvoeding en onderwijs. Onze ervaring is: Hoe jonger de pupil aan ons toevertrouwd wordt, des te betere resultaten wij kunnen bereiken. Slechts bij uitzondering nemen wij dan ook leerlingen boven 16 jaar op. Ons internaat is uitermate geschikt voor jongens met ouders in het buitenland. Voor jongens met uitgesproken opvoedings-moeilijkheden staat ons instituut niet open. Het studie-internaat werkt met verschillende

Studieruimte achter De Blauwe Kamer

Eetkeuken in souterrain

Bibliotheek rechts van entree

scholen in de omtrek samen o.a. de H.B.S. te Amersfoort, de Jacob van Campen ULO eveneens te Amersfoort en het Utrechts Montessori Lyceum te Zeist. Als voorbereiding tot het Voorbereidend Hoger (Gymnasium) of tot het Middelbaar Onderwijs (H.B.S.) kunnen ook leerlingen op het Voortgezet Lager Onderwijs (V.G.L.O.) geplaatst worden.
Het schoolwerk wordt zo nauwkeurig mogelijk gecontroleerd, het huiswerk wordt onder toezicht gemaakt en overhoord.
Uitsluitend in gevallen van opmerkelijke zelfwerkzaamheid en zelfstandigheid (leerlingen van het U.M.L.) wordt hier wel van afgeweken. Ook eindexamenkandidaten genieten vanzelfsprekend privileges.
De pupillen staan onder ervaren pedagogische leiding en onder regelmatig medisch en tandheelkundig toezicht.
Bij leer- of ontwikkelingsmoeilijkheden van

onze pupillen worden wij sinds ruim 10 jaar uitstekend geadviseerd door het Pedagogisch Instituut van Prof. Langeveld te Utrecht.
Het maximum aantal pupillen bedraagt 30, hetgeen grote voordelen biedt i.v.m. een individuele behandeling.
Het Instituut ligt in een prachtige omgeving met veel bos, dicht bij de Gelderse Vallei en Heuvelrug. In de directe omgeving van het Huis is een open zwembad, terwijl de 6 ha eigen terrein voldoende gelegenheid bieden tot het beoefenen van verschillende sporten.
Indien u uw jongen in een eenvoudige doch geordende en gezonde omgeving wenst te plaatsen, dan zijn wij gaarne bereid u persoonlijk nadere inlichtingen te verstrekken.
Te uwer oriëntatie: De kosten van het internaat bedragen per jaar 3200 gulden. De bijkomende kosten kunnen beperkt worden tot ongeveer 600 gulden per jaar.
De betaling van het internaatsgeld dient te geschieden hetzij in 10 maandelijkse termijnen, hetzij in 4 kwartalen.
Het Instituut vraagt geen contractuele verbintenis voor een geheel cursusjaar, doch behoudt zich wel voor pupillen die ongeschikt voor het internaat blijken te zijn, na ingewonnen deskundig advies, in overleg met de ouders elders te plaatsen. Bij het afnemen van een pupil van het internaat, dient men dit tenminste 2 maanden tevoren mede te delen. Indien dit verzuimd wordt, blijft het internaatsgeld voor de volgende 3 maanden verschuldigd."

Om het internaat een nog meer individueel karakter te geven, wordt het aantal pupillen in de loop der jaren teruggebracht naar ongeveer twintig. De kosten op jaarbasis stijgen daarmee wel naar 4500 gulden p.p.

Personeel

Er is een vrij uitgebreide staf van medewerkers op het internaat. Ze werken voor kortere of langere tijd op het kasteel. De dagelijkse leiding is in handen van Sonja van Heusden. In het huis wordt ze aangesproken met '**Tante Son**'. Ze woont in de kamer boven de entree van het kasteel. Ze is de drijvende kracht van het internaat. In de kleine keuken in de kelder kookt ze voor de bewoners. Bij een hoge grondwaterstand heeft ze daarbij haar laarzen aan, omdat de keuken dan regelmatig blank staat. Koken is haar met de paplepel ingegoten, want haar moeder was lerares op een huishoudschool.

Tante Son

Dolf van Heusden is voor de bewoners '**Senior**', hij laat zich niet zo vaak zien in Scherpenzeel. Hij heeft zijn kantoor in de bibliotheek die rechts naast de grote hal is. Daar is ook een wapenkast met geweren die later zijn vervangen door luchtbuksen waarmee de jongens soms op rattenjacht gaan.
Toot Langhout is een vriend van Sonja van Heusden. Hij komt nadat zijn huwelijk is gestrand in de weekenden naar Amersfoort en Scherpenzeel en helpt Tante Son in het internaat. Toot krijgt later een relatie met Lies met wie hij trouwt, hij verkoopt zijn agrarisch bedrijf in Kampen en verhuist met Lies naar Scherpenzeel. **Tante Lies** en Oom Toot wonen in de kamer links van de hal op de begane grond, de Blauwe Kamer. De jongens spreken hem aan met '**Oom Toot**'. Hij geeft hen zakgeld en runt een klein winkeltje waar je zeep, shampoo en meer van dat soort spulletjes kunt kopen.
's Morgens wekt hij de pupillen. Tante Lies is vanaf 1967 de rechterhand van Tante Son. Ze

Tante Lies

verricht veel huishoudelijk werk. Tussen zeven en acht uur 's avonds kunnen de jongens van wie de ouders in Nederland wonen naar huis telefoneren. Oom Toot is altijd goed op de hoogte van het wel en wee van de jongens, omdat hij vanuit zijn kamer de telefoongesprekken letterlijk kan volgen. De kinderen uit zijn eerste huwelijk, Erik en Marianne, komen in de weekenden vaak met de trein vanuit Amsterdam en later Lochem naar Scherpenzeel. Toot haalt hen dan op in Amersfoort. De moeder van Erik en Marianne heeft zelf ook een internaat. Erik speelt veel met Annette van Heusden.

Tineke Kuipers uit Friesland komt met haar dochter Welmoed uit Friesland. Op zoek naar een onderkomen, belandt ze op het Dennenhuis. Later versterkt ze de staf op het kasteel.

Elbert van der Klift woont met zijn gezin in het Poorthuis in Scherpenzeel en heeft een taak op het kasteel die het beste kan worden vergeleken met de functie van huismeester. Zowel in als om het huis doet de zeer gewaardeerde Van der Klift veel werkzaamheden. Als hij in 1968 op 58-jarige leeftijd overlijdt is dat een enorme schok voor de medewerkers en pupillen van het internaat.

Elbert v.d Klift met echtgenote

Voor de huiswerkbegeleiding heeft het instituut enkele medewerkers in dienst.

George Bode is een van hen. Hij woont nog steeds in Scherpenzeel. George is in 1938 in Hilversum geboren. Hij is als puber in het internaat van Dolf en Sonja van Heusden in Roermond gekomen. Zijn ouders wonen en werken in Indonesië. Het onderwijs daar voldoet niet aan hun eisen, zodat ze George als hij 12 is, aanmelden bij het Instituut. Als het internaat naar Amersfoort verhuist, gaat George mee. Overdag zit hij op de Rijks H.B.S. op het Thorbeckeplein. Na zijn examen in 1957 gaat George in militaire dienst en daarna naar de Kweekschool in Nijmegen. Ook in Nijmegen woont George in een internaat, maar daar heeft hij het niet naar zijn zin. Hij gaat weer terug naar Tante Son, nu in Scherpenzeel. Daar combineert hij zijn studie als onderwijzer met het verzorgen van de huiswerkbegeleiding voor de jongens van het internaat. Voor zijn werkzaamheden krijgt hij gratis kost en inwoning. George is dan ongeveer twintig jaar en begeleidt de pupillen voornamelijk bij de vreemde talen. Een vriend van George is leeftijdgenoot **Bas Dudok van Heel** uit Amersfoort. Bas is ook huiswerkbegeleider op het instituut, maar dan vooral voor de exacte vakken. Bas Dudok van Heel heeft zich later in een heel andere richting ontwikkeld. Na zijn studie geschiedenis heeft hij decennia lang op het Stadsarchief Amsterdam gewerkt. In 2006 promoveert hij aan de Radboud Universiteit

George Bode

Nijmegen op *De jonge Rembrandt onder tijdgenoten*. In 2009 ontrafelt Dudok van Heel het raadsel wie is wie en wie doet wat op de Nachtwacht[1] van Rembrandt. Het heeft hem jaren van intensief snuffelwerk in archieven en boedelinventarissen gekost, maar nu kan hij man en paard op de Nachtwacht noemen. Hij geeft ze stuk voor stuk hun militaire rang van kapitein tot vaandeldrager en tamboer.
De huiswerkbegeleiding is op vaste tijden in de studieruimte van Huize Scherpenzeel. Die kamer is achter de blauwe kamer.[2] De Scherpenzeelse bevolking noemt George en Bas 'de twee paters van het kasteel', omdat ze regelmatig in het dorp te zien zijn met een zwarte jas met capuchon.
George heeft vooral goede herinneringen aan zijn tijd op het internaat. Na zijn opleiding vindt hij werk als onderwijzer in Krimpen a/d IJssel. Later komt George weer terug naar Scherpenzeel en geeft jarenlang les in het basisonderwijs in Woudenberg. Inmiddels is George gepensioneerd.
Gouke Bosma is ook betrokken bij de huiswerkbegeleiding, maar daarnaast doet hij nog allerlei andere voorkomende werkzaamheden en is hij een soort mentor van de bewoners. Een soort gelijke taak heeft **Herman Bakker**. Hij stelt zijn kamer open voor de jongens om langs te komen voor een praatje, om stripverhalen te lezen en om muziek te luisteren. Als hij 's avonds aangeeft dat je moet gaan slapen, kun je dat maar beter doen anders sta je zomaar twintig minuten op de gang. Nadat het instituut in 1969 naar Bussum verhuist, blijft Gouke Bosma in Scherpenzeel wonen en heeft hij een antiekwinkel in de Dorpsstraat.

Hij is inmiddels meer dan tien jaar geleden overleden.
Tiny Gaasbeek uit Scherpenzeel werkt als huishoudelijk medewerkster op het kasteel waar ze ook een kamer heeft. Ze heeft er ongeveer tien jaar gediend.

De bewoners.

De administratie van Instituut van Heusden is niet bewaard gebleven voor zover bekend. Het is dan ook niet eenvoudig te achterhalen wie in welke periode op het internaat heeft gezeten. Hans van Beem, oud-bewoner, heeft in het kader van een reünie in 1983 en in 2000 veel voormalige bewoners opgespoord. Op de lijst staan ongeveer veertig personen, maar we kunnen ervan uitgaan dat het er gedurende de twaalf jaar dat het instituut in Huize Scherpenzeel was gevestigd om en nabij de honderd moeten zijn geweest. Sommigen bleven slechts een of twee jaar op het internaat, maar vaak was dat de hele middelbare schoolperiode, ofwel vier tot zes jaar. De jongens komen over het algemeen uit gegoede gezinnen, van wie de ouders veelal voor hun werk in het buitenland verblijven. Verschillende vaders werken voor multinationals als Shell, Philips en Unilever. Meerdere jongens zijn opgegroeid op de Nederlands Antillen of in voormalig Nederlands Indië. Oliemaatschappij Shell betaalt de verblijfskosten voor de pupillen van de werknemers. Bijkomende kosten zijn voor eigen rekening. Oneerbiedig duiden de Scherpenzelers 'de jongens van het kasteel' aan als rijkeluiszoontjes. Hoewel ze dat in veel gevallen ook zijn, worden ze op het internaat niet als zodanig behandeld en zeker niet in de watten gelegd. Ze krijgen een gering bedrag aan zakgeld. Een spijkerbroek wordt vaak op de markt gekocht en een colbertje is regelmatig een gebruikt exemplaar.

De jongens van het internaat.

Enkele oud-bewoners uitgelicht:

[1] https://nl.wikipedia.org/wiki/Bas_Dudok_van_Heel
[2] Dagblad Trouw, 13-03-2009

Ronald Wildschut woont maar liefst twaalf jaar op het kasteel in Scherpenzeel. Hij komt er kort na de opening en verhuist in 1969 mee naar Bussum. Ronald groeit op in Nieuw

Guinea waar zijn vader voor Shell werkt. Samen met zijn ouders komt hij terug naar Nederland. Zijn ouders scheiden en vader moet voor zijn werk naar Venezuela. De tweede echtgenoot van zijn moeder werkt voor KLM in de Republiek Congo. Ronald gaat naar de lagere school in Amersfoort. In Nieuw Guinea heeft hij een leerachterstand opgelopen, zodat hij een klas wordt teruggezet. Tussen de middag haalt Herman Bakker de leerlingen op om in het Dennenhuis te lunchen. Later komt Ronald op de Jacob van Campen ULO terecht waar hij Job Methorst uit Scherpenzeel van kent. Hierna is hij naar het Montessori Lyceum Herman Jordan in Zeist gegaan. In 1969 heeft Ronald zijn HAVO diploma behaald op het Marnix college te Ede. In de vakanties vliegt Ronald de ene keer naar Congo en de andere keer naar Venezuela. Ronald Wildschut heeft na zijn schooltijd jarenlang bij Reisbureau Magneet in Zeist gewerkt waar hij nu nog woont en tegenwoordig fotograaf en webdesigner is.

Rob Thijs zit van 1962 tot 1969 op het internaat. Zijn ouders wonen in Teheran

(Iran), waar hij geen Nederlandse middelbare school kan volgen. Door een achterstand op de lagere school in Teheran doet Rob eerst een jaartje V.G.L.O. om daarna verder te gaan op de Jacob van Campen ULO. Veel leeftijdsgenoten ziet hij gaan en komen op het internaat. Rob heeft fotografie als hobby. Met medebewoner Gerrit Bohré ontwikkelt hij foto's in de ruimte van de brandkast. Deze ruimte kun je bereiken door een trap naar beneden in één van de kasten in de blauwe kamer. Een filmpje met de naam "The Castle With Its Boys" over het leven op het kasteel is door Rob gemaakt. Hij kijkt terug op een mooie tijd. Om de tijd te overbruggen tussen het behalen van zijn diploma in 1968 en militaire dienst in 1969, mag hij meehelpen de 'kleintjes' te begeleiden door het overhoren van huiswerk en het naar bed brengen. In die tijd krijgt hij verkering met Paula Broertjes. Dat resulteert in een verhuizing naar de Dorpsstraat bij Dirk en Dina Broertjes. De verkering is in 1971 uitgeraakt en Rob vertrekt uit Scherpenzeel. Daarna is hij na veel omzwervingen in Emmen terecht gekomen, waar hij als financieel manager tot zijn pensionering heeft gewerkt.

Eric Luzac is een tiener als hij in 1965 naar het internaat in Scherpenzeel gaat. Nadat zijn

moeder is overleden in het kraambed samen met de boorling, blijft vader Luzac achter met vijf kinderen van wie Eric de jongste is. Vader heeft een drukke baan als onderdirecteur bij Unilever en kan niet voor het hele gezin zorgen. Hij werkt in Nederland. Zijn het eerst met name jongens van in het buitenland werkende ouders die naar het internaat komen, later behoren ook zoons van ouders die in Nederland verblijven tot de bewoners van het kasteel. Na een periode in een pleeggezin in Drenthe komt Eric naar Scherpenzeel waar zijn vader hem

brengt en hij door Hans van Beem wordt rondgeleid. Eric voelt zich al snel thuis op het kasteel. Hij ontfermt zich over de honden die in een hok achter het Poorthuis verblijven. Niet iedereen kan goed met ze overweg, maar voor Eric Luzac tonen ze respect. Eric verhuist in 1969 met het internaat naar Bussum. Rond 1980 richt hij het Luzac College op. Een vorm van particulier onderwijs waar leerlingen die in het regulier onderwijs hun opleiding niet met een diploma hebben afgerond in minimumtijd worden klaargestoomd voor het examen. Het blijkt een succesformule, want de ene na de andere vestiging wordt geopend. In 1986 zijn het er al zeventien. Het is een schot in de roos. In die tijd heeft Eric nog altijd contact met Tante Son die hij regelmatig door zijn chauffeur laat ophalen om met haar uit eten te gaan. Tante Son was als een moeder voor Eric. Die kwalificatie krijgt ze ook van andere bewoners. Ze is mooi, intelligent en heeft een filosofische inslag. Luzac verkoopt het college in 1989, hetgeen hem geen windeieren heeft gelegd. Eric Luzac woont nu in Den Haag.

René Roessingh heeft in 1967 en 1968 op het internaat gezeten. Hij komt uit Den Bosch waar hij in een beschermd milieu is

opgegroeid. Op het internaat maakt hij voor het eerst kennis met de progressieve kleding en haardracht van die tijd. René is aanvankelijk de enige pupil die niet rookt, maar dat heeft hij niet lang volgehouden. Overdags gaat hij naar het Utrechts Lyceum gegrondvest op de methode Montessori (nu Herman Jordan Lyceum). Na zijn middelbare schoolopleiding studeert hij aan de Koninklijke Academie voor Kunst en Vormgeving in Den Bosch waarna René als ruimtelijk vormgever en omgevingsontwerper gaat werken in Hoorn.

René Roessingh, 1967

Sjoerd Rodenhuis is vanaf 1965 op het internaat. Hij deelt een jaar een kamer met René Roessingh. Zijn vader werkt in Hamburg. Het is de tijd dat Prins Claus zijn opwachting maakt in Nederland. Mogelijk dat Sjoerd daaraan zijn bijnaam 'Claus' heeft te danken. Hij gaat net als René Roessingh naar het ULM in Zeist. Sjoerd Rodenhuis blijft ongeveer vier jaar op het internaat. Daarna studeert hij medicijnen en ontwikkelt hij zich tot internist-oncoloog.

Sjoerd Rodenhuis, ±1967

Jarenlang is professor dr. Sjoerd Rodenhuis medisch directeur van het Antoni van Leeuwenhoek ziekenhuis waar hij ook nu nog werkt voor het Nederlands Kanker Instituut (N.K.I.).

Hans van Beem verhuist in 1966 naar Scherpenzeel. Zijn ouders zijn gescheiden en zijn vader werkt in Zwitserland, maar wordt uitgezonden naar Argentinië, waar Hans hem bezoekt. De contacten met zijn ouders zijn verder beperkt als Hans op

het kasteel woont. Tante Son onderhoudt die contacten en informeert hen over schoolprestaties. Hans gaat in Amersfoort naar de Jacob van Kampen ULO, de MTS en naar het Corderius College. Via omzwervingen komt hij terecht in Leusden waar hij jarenlang als projectmanager bij de bankgirocentrale (later Interpay) heeft gewerkt.
Soms wonen meerdere jongens uit één gezin op het kasteel. De ouders van **Pieter**, **Kees** en **Bram Stoel** brengen hun zoons onder in Scherpenzeel en verblijven zelf in Venezuela. Ook **Rob** en **Hans van Gent**, **Husny** en **Bennie Tambunan** en **Bas** en **Arend Dudok van Heel** wonen gebroederlijk samen in Huize Scherpenzeel. Bekende Nederlanders en oud-bewoners zijn **Jan Erik Noske**, die nu het Muziektheater Briza leidt en zoon is van soloviolist en muziekhistoricus van Willem Noske. De vader van **Jan Peter Slavenburg** is de oprichter van de voormalige Slavenburg Bank. De in 1997 overleden acteur **Paul Brandenburg** heeft eveneens een deel van zijn jeugd op het kasteel doorgebracht. Hij speelde o.a. een rol in de film Soldaat van Oranje.

Het dagelijks leven op het internaat.

’s Morgens vroeg maakt Gouke Bosma of

Toneelspelen op het kasteel, met rechts Paul Brandenburg

Oom Toot de jongens wakker. Op de 1e en 2e verdieping en op zolder zijn de kamers van de pupillen. Op zolder is ook een opslagruimte met spullen van familie Royaards, daar mag je vanzelfsprekend niet komen. De jongsten zitten met elkaar op kamers van acht personen. Naarmate je ouder bent en langer in het kasteel woont, krijg je meer privacy en kom je op een één- of tweepersoonskamer die op de bovenste etage zijn. Na de zomervakantie maakt de leiding steevast een nieuwe indeling. Je moet maar afwachten wie je kamergenoot het nieuwe schooljaar is. De bestaande ruimtes op de verdiepingen zijn in tweeën of in drieën gedeeld d.m.v. houten afscheidingen om zo meer kamers te creëren. De kamers zijn eenvoudig, maar vaak uitbundig ingericht. Je komt er van alles tegen. Pieter Stoel heeft een slang in een terrarium. Na het opstaan gaan de jongens zich wassen en aankleden. Ieder maakt zijn eigen bed op. In elke slaapkamer is een wastafel (in de kast) met koud water. De voorzieningen zijn beperkt. Douchen is dan nog geen dagelijkse gewoonte. Gelukkig maar, want er zijn maar een paar douches beschikbaar. De schooltassen ('pukkels') gaan alvast mee naar beneden waar in de keuken in het souterrain een voedzaam ontbijt is. Er zijn drie leeftijdsgroepen die aan aparte tafels ontbijten. Voor het afruimen van de tafels is er corvee. Tijd om naar school te gaan. Beneden zijn de kapstokken. Als in- en uitgang van het kasteel gebruiken de jongens de toegangsdeur van het souterrain. Om daar te komen moet je over het laag gelegen bruggetje naast de hoofdingang. Met de rode bus van De Haas reizen enkele bewoners naar Zeist, anderen gaan met de N.B.M. naar verschillende scholen in Amersfoort.
Het personeel is daarna druk in de weer met huishoudelijke en administratieve werkzaamheden. Verschillende

Pupillen op het stapelbed

Keuken in souterrain

middenstanders leveren bestellingen af. Ze hebben een goede klant aan het internaat. Voor de vroege thuiskomers bakt Tante Son vaak aardappels tussen de middag. Dan hoeven ze in ieder geval niet naar het cafetaria, zo is haar gedachte.
Zodra de jongens 's middags bij 'Scherpenzeel de kerk' uitstappen kopen ze bij Van Silfhout van hun zakgeld snoep. Op het kasteel begint na thuiskomst de huiswerkbegeleiding in de studieruimte. Wie klaar is mag naar zijn kamer. Er is tijd om te ontspannen. Op elke kamer is wel een grammofoon waaruit muziek van de Beatles, de Animals of de Birds schalt. En dat allemaal tegelijk en door elkaar, een kakafonie van geluiden.
Spelen met een schemerlamp kost Dick van de Weg in 1964 het leven. Hij wordt geëlektrocuteerd als een losgeraakte draad van de lamp waarmee hij naar buiten schijnt tegen de verwarming aankomt waarop hij zit. Zijn kamergenoot Uwe Alberts haalt de stekker onmiddellijk uit het stopcontact en ontfermt zich over Dick, die nog uitbrengt dat zijn vriend zijn leven heeft gered. Even later blijkt de schok toch fataal te zijn geweest. 's Morgens vroeg informeert Herman Bakker de pupillen. Het is een enorme slag voor iedereen. Medebewoners dragen de kist uit het kasteel.

3e van links Dick v.d. Weg bij de Lunterse Beek

's Winters schaatsen de jongens rond het kasteel waarbij Tante Son warme chocolademelk schenkt vanuit het keukenraam. De langspeelplaat Rubber Soul van The Beatles die René Roessingh uit Engeland heeft meegebracht en nog niet in Nederland is verschenen klinkt in 1966 over de bevroren slotgracht. De capriolen die de pupillen op hun ijshockeyschaatsen uithalen, maken veel indruk op de Scherpenzeelse jeugd.
Voor het avondeten wordt de klok geluid. Na het eten, ook nu in leeftijdsgroepen, is er van alles te doen. Sommigen kijken televisie in de huiskamer die achter de bibliotheek op de begane grond is. Op een lijst kun je zien wie welk programma mag kijken. De Forsyte Saga in 1967 is voor de oudere bewoners. De Thunderbirds is ook een geliefd programma. Andere jongens gaan tafeltennissen in het souterrain of sjoelen. Natuurlijk wordt er veel gekaart. Het kaartspel zwikken is heel populair net als bridgen en pokeren. In de kelder is aan de

Vlnr Rob van Abbevé, Rob Thijs en Sjoerd Rodenhuis

noordzijde een bar waar overigens geen sterke drank is te krijgen. Rudy Leffmann is bijzonder creatief en beschildert de muren in een toepasselijk kasteelmotief. Ronald Wildschut, Hans van Beem en Rob Thijs vermaken de jongens met pianospel. Hans heeft ook een gitaar. Buiten kun je voetballen of tennissen op de betonnen tennisbaan bij het kasteel. Stelregel is dat je op het terrein bij het kasteel blijft en niet het dorp ingaat. Als het even kan wordt toch een bezoek aan cafetaria De Toerist aan de Dorpsstraat gebracht. De jongens nemen niet deel aan het Scherpenzeelse verenigingsleven. Tante Son wil de Scherpenzelers zo weinig mogelijk overlast bezorgen en hecht aan goede contacten met de gemeenschap. Raymond van Meeteren is de enige jongen van het internaat, die op zondag in De Witte Holevoet de bijeenkomst van de rooms katholieke gemeenschap in Scherpenzeel bijwoont. In de weekenden gaan verschillende bewoners naar familie of naar huis. De broertjes Tambunan worden elk weekend met een Mercedes 600 opgehaald en weer terug gebracht. Hetzelfde overkomt Jan Peter Slavenburg, maar voor hem komt een grote Ford Lincoln voorrijden. De contacten die de pupillen hebben met de plaatselijke jeugd ontstaan vooral op school en in de bus waarmee ook Scherpenzeelse jongeren naar school gaan. Er kan veel op het kasteel, de jongens krijgen alle ruimte, maar de leiding heeft de touwtjes in handen en houdt de pupillen in het rechte spoor. Soms moet er bijgestuurd worden getuige dit schrijven aan de pupillen:

"Nu we nog hooguit 2 maanden van dit seizoen over hebben, verdient het volgende alle aandacht: Haal uit deze laatste maanden met je werk wat er uit te halen valt. Het kan nu nog. In verband met de studieresultaten van de meesten en het betreurenswaardig gedrag van sommigen in de laatste tijd, kunnen we het eindfeest maar beter vergeten. Verder blijkt het nodig de volgende dingen nog eens extra te benadrukken:

1. *Etenswaren en zeker sterke dranken zijn verboden op de kamers.*
2. *De keuken mag alleen met toestemming binnengegaan worden.*
3. *Blijf van andermans spullen af!*
4. *Blijf uit het koetshuis vandaan; ook niet komen op het eilandje om het huis (dus niet door de ramen naar buiten). In de raamkozijnen van de verdiepingen zitten is te gevaarlijk en mag daarom niet.*
5. *Sleep geen stoelen of kussens naar buiten. Dekens alleen met toestemming en breng ze voor het avondeten weer binnen.*
6. *Na het eten niet zonder toestemming naar buiten (sigaret roken op het bruggetje toegestaan).*
7. *Kom na schooltijd direct terug (of vraag toestemming van te voren als je later wilt komen).*
8. *BROMFIETSEN hier of in de omgeving hebben of berijden (beneden de 21 jaar) STRENG VERBODEN."*

Het eindfeest waarover de leiding rept, vindt elk jaar net voor de zomervakantie plaats. De hele kelder is dan feestterrein voor de bewoners die voor de gelegenheid jongedames van school en uit de omgeving uitnodigen. Het feest wordt door de pupillen zelf georganiseerd. Ronald Wildschut stelt met enkele medebewoners een lijst op wie er allemaal uitgenodigd

worden en bespreekt die lijst met Tante Son. Vanuit het internaat is een beperkt budget beschikbaar. Om in de stemming te komen drinken Ronald en Sjoerd Rodenhuis stiekem een borreltje in de ijskelder. René Roessingh herinnert zich dat schrijfster Miep Diekman eens te gast was. Ze heeft net als verschillende pupillen op Curaçao gewoond en jeugdboeken over De Antillen geschreven. Tijdens de feesten, waar meer dan honderd feestgangers aan deelnemen, treedt een band op en tot in de kleine uurtjes wordt er gedanst. Op andere dagen is alcoholische drank uit den boze, maar op de feestavond mag er bier geschonken worden. Dat leidt gelukkig nooit tot drankmisbruik of excessen. Als de zomervakantie aanbreekt doet iedereen zijn persoonlijke spullen in een grote hutkoffer die mee naar huis gaat of door Van Gend & Loos wordt vervoerd. De bewoners vliegen letterlijk en figuurlijk over de hele wereld uit: de gebroeders Stoel gaan met het vliegtuig naar Venezuela, maar dat doen ze in andere vakanties ook.

Zomerkampen

Het kasteel blijft in de zomervakantie niet onbewoond, want Instituut van Heusden organiseert dan zomerkampen voor jongens en meisjes van 8 tot en met 12 jaar. De leiding berust bij internaatsdirectrice Sonja van Heusden en Hans Mohr, leraar bewegingsleer Cesar en sportleraar. Ze worden bijgestaan door veel enthousiaste

Feesten op het Kasteel

Midden Randy Marques

Erik Langhout en Gouke Bosma (rechs)

Hans van Beem

Sjoerd Rodenhuis (rechts)

medewerkers. De deelnemers nemen hun intrek in de kamers van de internaatjongens. Op elke achtpersoonskamer is een leider aanwezig. Het terrein rond het kasteel is geschikt voor spelen, spoorzoeken en woudlopen. Er zijn excursies naar de Domtoren, de Pyramide van Austerlitz, de Grote Rivieren, de Hoge Veluwe, de Zeister Meertjes (Henschotermeer) en de dierentuin. Ook gaan de jongens en meisjes naar Lunteren pannenkoeken eten en spelen in de Soester Duinen. Natuurlijk staat ook een bezoek aan het zwembad in Scherpenzeel op het programma. Op het kasteel zijn daarnaast ook allerlei evenementen georganiseerd zoals o.a. toneel, vossenjacht, kampvuur en een nachtwandeling. In 1966 bedragen de kosten 165 gulden per kind. Het zomerkamp duurt een week.

Een andere bron van inkomsten voor Instituut van Heusden is het

Opleidings Observatie Centrum

(gevestigd op kasteel Scherpenzeel)

Uitgaande van de Stichting Nederlands Psychotechnisch Instituut

Kasteel Scherpenzeel, een rustige sfeer, goede outillage, uitstekend bereikbaar, in het

Zomerkamp

midden des lands.

Met deze kwalificaties trekt het opleidingsobservatiecentrum in een brochure de aandacht van het publiek.

Doubleren? Verandering van school of onderwijs? Omschakelen naar een praktijkopleiding? Milieuverandering? Plaatsing op een internaat? Speciale bijlessen of training? Deze en meer vragen kunnen beantwoord worden!

Waartoe dient de opleidingsobservatie?

Bij het beoordelen van de toekomstmogelijkheden van jongeren moeten wij van het standpunt uitgaan, dat in de eerste plaats de jongens en meisjes zelf een stimulerend advies nodig hebben.

Bij leermoeilijkheden moet er zeker niet alleen over een kind beslist worden, maar moet het kind betrokken worden in het onderzoek en bij het zoeken naar de juiste oplossing van zijn problemen.

Geheimzinnigheid rondom een psychologisch onderzoek en het uitbrengen van een advies uitsluitend aan de ouders of verzorgers, wekt terecht wantrouwen bij het kind.

Tijdens de observatiecursus trachten wij dit vertrouwen op alle manieren te voorkomen. Vertrouwen en overgave, dus het werkelijk zelf meedoen bij het bepalen van een studie- of beroepskeuze, is de belangrijkste richtsnoer voor ons werk.

De rapporten worden dan ook dusdanig geredigeerd, dat de pupillen zelf van de inhoud kennis kunnen nemen.

In bepaalde gevallen zal het noodzakelijk blijken van dit principe af te wijken, de ouders of verzorgers ontvangen dan een uitnodiging voor een persoonlijke bespreking op het O.C.C.

Het Opleidings Observatie Centrum te Scherpenzeel is in hoofdzaak bestemd voor jongelui die op het gymnasium, H.B.S., lyceum, ULO enz. gestrand zijn en voor wie een juiste en afdoende oplossing gevonden moet worden.

De observatiecursussen worden zowel tijdens hert schooljaar als in de zomervakantie georganiseerd. De cursus duurt een week.

De cursus omvat een uitgebreid psychologisch en psychotechnisch onderzoek, een medische keuring i.v.m. bepaalde opleidingen, een speciaal werkprogramma met theoretische en praktische taken, groepsdiscussies, sport- en speltests, excursies e.d.

De gehele observatie geschiedt in een ongedwongen sfeer, zoveel mogelijk aangepast aan normale omstandigheden.

Per cursus kunnen maximaal 12 jongens of meisjes deelnemen in de leeftijden ongeveer van 14 tot 20 jaar.

Bezoeken aan het O.C.C. tijdens de cursus kunnen niet worden toegestaan. Voor een eventueel oriëntatiebezoek wende men zich steeds voor het maken van een afspraak tot het Secretariaat te Amersfoort.

De kosten van de cursus (1 week) bedragen alles inbegrepen: 300 gulden.

De staf van het O.C.C. bestaat uit maar liefst vijftien deskundigen die bijna allemaal universitair geschoold zijn. Huisarts C. van Vulpen uit Scherpenzeel is een van de stafleden. Dolf van Heusden is ‘directeur der Stichting’.

Het einde

In 1969 verhuist Instituut van Heusden naar Bussum, waarmee een einde komt aan de periode waarin Huize Scherpenzeel het domein was van Instituut van Heusden. De pupillen zwermen uit over het land. Ze spreken af dat ze elkaar op 1 april 2000 weer zien in Hotel Americain in Amsterdam. Alleen Eric Luzac en Ronald Wildschut verhuizen mee naar Bussum. Op 1 april 1975 ontmoet een aantal jongens elkaar weer in Hotel Americain in Amsterdam. Eerder dan afgesproken. De intentie is dan elke vijf jaar een reünie te houden, maar dat is er niet van gekomen. De opzet van het internaat in Bussum verandert. Men richt zich daar op ouderen. Er zijn minder bewoners. Na ongeveer zes jaar sluit Instituut van Heusden de poorten in Bussum.
Sonja van Heusden-Holdert overlijdt in 1987 op 68-jarige leeftijd. Dolf van Heusden is begin jaren negentig overleden.
De eerstvolgende reünie voor oud-bewoners van het internaat is op 28 mei 1983, kort voor de opening van Huize Scherpenzeel na de restauratie. Initiator hiervan is Hans van Beem, die veel oud-bewoners weet op te sporen. De reünisten ontmoeten elkaar in de Heijhorst en bezoeken het kasteel. Er zijn ongeveer veertig deelnemers.
Zeventien jaar later op 1 april 2000 is de derde reünie, maar niet in Amsterdam zoals oorspronkelijk was afgesproken, maar in Scherpenzeel in Boschzicht. Weer is het Hans van Beem die het initiatief neemt. Deze keer staat George Bode hem bij. Ook nu is er een rondleiding door het kasteel. Voor de zekerheid heeft men bij de receptie van Hotel Americain een boodschap achtergelaten voor oud-bewoners die niet op de hoogte waren van de veranderde plaats. Het bleek achteraf niet nodig.

Met dank aan Hans van Beem, George Bode, Annette Cahn-van Heusden, Eric Luzac, Sjoerd Rodenhuis, René Roessingh, Rob Thijs en Ronald Wildschut.

Wim van den Berg

Reünie 2000

NAOORLOGS SCHERPENZEEL

In een korte serie wordt het wel en wee in Scherpenzeel van ná de 2e Wereldoorlog beschreven. De serie loopt van 1945 tot en met 1968, het jaar van de oprichting van de Vereniging Oud Scherpenzeel. Elk artikel beslaat een periode van 4 of 5 jaar en dit eerste artikel begint direct na afloop van de 2e Wereldoorlog.

1945 -1949

Op zaterdag 05 mei 1945 komen de geallieerden in Hotel "De Wereld" in Wageningen met de Duitse bezettende militairen de overgave van de Duitsers in Nederland overeen. De oorlog is weliswaar afgelopen, maar het zal nog jaren duren voordat het land weer opgebouwd is. Het gezag zo kort na de oorlog wordt waargenomen door de geallieerden. Een dag ná afloop van de oorlog, op 06 mei, wordt in Scherpenzeel een 25-jarige Hilversummer gearresteerd door de Canadezen. Van origine een bankwerker trad deze man in 1943 in Duitse dienst bij de Landstorm en werkte zich op tot officier in Berlijn. Na zijn arrestatie komt hij vast te zitten in Craïlo en in 1948 veroordeeld tot 10 jaar gevangenisstraf.

Zo kort na de oorlog is er toch wel sprake van enige wetteloosheid. De politieorganisatie en het rechtssysteem moeten nog worden hersteld. Mensen halen soms hun eigen recht. Zo wordt de 35-jarige Jacob Hendrik Veer op 15 Mei 1945 neergeschoten bij het hek van landgoed Scherpenzeel bij de Vlieterweg. Hij zou 's avonds in het ziekenhuis in Ede overlijden. Een dader is nooit gevonden. Was het een vergeldingsmaatregel? Werd Jacob voor een ander aangezien? Het is nog nooit tot opheldering over deze moord gekomen.

Jan Jansen

Zelfs ná de oorlog overlijden er dus mensen dóór de oorlog. De 20-jarige Jan Jansen uit Woudenberg overlijdt op 09 Mei 1945 toen hij, samen met een ander, een boom ging omzagen vlakbij de begraafplaats Lambalgen. Er blijkt juist daar een boobytrap bevestigd te zijn aan een landmijn, die afgaat. De beide mannen overlijden.

Allerlei zaken moeten nog worden genormaliseerd. Sommige levensmiddelen zijn nog jaren op de bon. Dat zijn vaak de wat luxere goederen zoals tabak, suiker, jam en stroop, maar ook ogenschijnlijk dagelijkse levensmiddelen zoals fruit; appels en peren. Zelfs in 1948 wordt het tabaksrantsoen nog naar beneden bijgesteld.

Qua woonruimte had de wederopbouw in het dorp zelf al in de oorlogsjaren plaatsgevonden, maar een aantal boeren was ook tijdens de gevechtshandelingen in 1945 hun boerderij kwijt geraakt. Boerderij "het Derde Broek" moet zelfs twee keer opnieuw opgebouwd worden, in 1941 en in 1946. Nog jarenlang huizen veel boeren op het eigen erf in een houten noodwoning. Nieuwe woningen worden er nog maar mondjesmaat gebouwd. De grotere uitbreiding van het dorp zou pas in de jaren '50 gaan plaatsvinden. In het jaar 1948 krijgt Scherpenzeel toestemming van de Rijksoverheid voor het bouwen van maar liefst 4 extra woningen.

Feestelijke optocht op de Lindenlaan tijdens het Vrijheidsfeest

Triomfboog op de Lindenlaan

Zo direct na de oorlog wordt natuurlijk een georganiseerd vrijheidsfeest uitbundig gevierd. Op 17 november 1945 is het dorp dan ook feestelijk versierd en de bewonersvereniging Lindenlaan ontvangt een 1e prijs voor de triomfboog die zij heeft opgericht.

1946 is een jaar waarin het verkeer centraal lijkt te staan in Scherpenzeel. Op een avond in november rijdt de 21-jarige Willem Methorst met paard en wagen op de Slaperdijk bij Renswoude. Zijn zoontje ligt achterin de wagen. Was het donker? Was zijn verlichting niet in orde? De kranten berichten er niet over. Een militaire auto rijdt in volle vaart achterop de wagen van Methorst. Willem komt er met wat schrammen af, maar zijn zoontje moet in allerijl overgebracht worden naar het ziekenhuis in Utrecht. Helaas overlijdt het kind.

Net buiten Scherpenzeel, op de Rijksstraatweg Utrecht-Arnhem, heeft eerder dat jaar een ernstig verkeersongeval het leven gekost aan maar liefst drie mensen. Door een defect aan de stuurinrichting wordt een auto onbestuurbaar en rijdt in volle vaart tegen een boom, waarna de auto in brand vliegt. Drie inzittenden komen direct om het leven, twee andere raken levensgevaarlijk gewond. De inzittenden blijken te behoren tot de directie van een ziekenhuis in Helmond. Een moeder-overste, de directeur en zijn vrouw worden gedood, de administrateur en de chauffeur van de auto zijn de gewonden.

In november 1946 barst dan ook in de krant de discussie los over verkeersveiligheid. Op het Oosteinde zijn aan één kant van de weg parkeerverbodsborden geplaatst, maar kennelijk is er niemand die zich er aan houdt, want aan beide zijden van de weg blijft men gewoon parkeren. In de krant ontstaan oproepen om meer verkeersborden en een verbod op inhalen binnen de bebouwde kom. Een jaar later blijkt die discussie al weer verstomd….

Canadees legervoertuig op de tijdelijke Pothbrug (een zgn Baileysbrug) 1946

Sommige tradities zullen nooit verstommen. Het Sinterklaasfeest wordt als vanouds gevierd, misschien wat uitbundiger, maar het is bekend dat dit ook in de oorlog wel doorgang vond.

Een aandoenlijke foto van een jonge Margreet van den Dool die voor de kachel een sinterklaasliedje zingt.

Wel kun je merken dat de mensen zich na de oorlog vrijer willen kunnen bewegen. Zo ontstaat er bijvoorbeeld een nieuwe danscultuur. De kerk is er niet zo blij mee en er wordt gesproken over “danswoede” en zelfs “dansziekte”. Tijdens een lezing wordt er speciaal aandacht aan geschonken. Dansschool Wim Spaan uit Rhenen springt handig in op de nieuwe rage en organiseert danslessen in “De Zwaan”.

Twee beeldbepalende gebouwen waren aan het einde van de oorlog verwoest: de houten standerdmolen, die nooit meer opgebouwd zou worden en de kerktoren. De toren was door de Duitsers opgeblazen en hierbij was ook een groot deel van de kerk verwoest. Tot men weer in de kerk terecht kan, wordt er gekerkt in de Eierhal. De muzikale begeleiding vindt plaats op een harmonium en de organist is een evacué uit Renkum: W. van den Born. De Canadezen kerken ook in de Eierhal en als zij aan komen marcheren worden ze vooraf gegaan door doedelzakspelers, wat voor veel Scherpenzelers reden is om even te komen kijken.

Opbouw van een nieuwe torenspits voor de Kerk (1947)

Men start al snel en met veel enthousiasme met de wederopbouw van de toren en de restauratie van de kerk, maar het zou nog enige tijd duren voordat dit afgerond kan worden. Vooral de beschikbaarheid van materiaal speelt hierbij parten. De geschatte kosten voor de restauratie van de kerk bedragen maar liefst 110.000 gulden. Hierbij zijn de kosten van de herbouw van de toren niet meegerekend. De toren is immers eigendom van de gemeente. Pas in maart 1946 kan begonnen worden met de herbouw van de toren. Op 4 mei 1947 onthult burgemeester Hoytema van Konijnenburg een gedenksteen met daarop de tekst:

Door 's vijands woest geweld verging mijn eerste wezen.
Doch 'k ben uit stuivend puin in ouden trant herrezen.
22 april 1945 / november 1947

De oude torenklok uit 1639 was weliswaar uit handen van de Duitsers gebleven, maar werd volledig verwoest toen de toren werd opgeblazen. Uit de restanten van de klok wordt door een klokkengieter uit Heiligerlee een nieuwe klok gegoten. De burgemeester had al een tekst klaar voor op de kerkklok:

'k Verging, 306 jaar oud, door Duits gespuis tot gruis. (22-04-1945)
'k Ben thans jong en krachtig weer en dien opnieuw Gods huis (.. juli 1947)

De "Rijkscommissie van Advies Klokken en Klokkenspellen" keurt deze tekst echter af. Men komt wel met een alternatieve tekst, maar nu is de burgemeester het hier niet mee eens. De klok is dan ook kaal gebleven.
Ook het oude Friedrichsorgel uit 1822 werd volledig vernield. Ooit eens geschonken door Petrus Johannes van Naamen, Heer van Scherpenzeel. Tijdens de grote restauratie eind jaren dertig was het kerkorgel op een nieuwe galerij geplaatst, juist aan de zijde van de torenmuur. Er bleven slechts een aantal onderdelen over die konden worden hergebruikt voor de bouw van een nieuw orgel door de firma J. de Koff & Zoon uit Utrecht. Ook worden voor de bouw van het orgel delen van het orgel van de Hervormde Kerk van Werkendam (1865) hergebruikt. Het nieuwe orgel zal tot 2005 dienst doen.

Ds. Westra Hoekzema

Op 20 augustus 1948 vindt er een wijdingsfeest plaats in de Ned. Hervormde Kerk, waarna er in het dorp feest wordt gevierd. In het Park kan men meedoen met volksspelen, een balletje meetrappen tijdens het gekostumeerde voetbal of een concert van Caecilia bijwonen. 's Avonds wordt het wijdingsfeest afgesloten met een mooi vuurwerk.
Helaas mocht dominee Westra Hoekzema dit allemaal niet meemaken. In december 1946 krijgt hij plotseling een hersenbloeding, waaraan hij op 4 september 1947 overlijdt. De geliefde dominee wordt slechts 49 jaar oud.
In datzelfde jaar 1948 brengt Prins Bernhard een flitsbezoek aan Scherpenzeel en is er nog meer reden voor feest, want Koning Juliana treedt aan als vorstin.

De tweede helft van de jaren '40 zijn voor veel Scherpenzeelse gezinnen ook best wel spannende tijden. De politionele acties vinden plaats in Nederlands-Indië. Ook een groot aantal Scherpenzeelse jongens wordt uitgezonden, tussen de 45 en 50 maar liefst. Hierover valt veel te schrijven, dus aan dit thema zal binnen afzienbare tijd eens een

themanummer gewijd worden.
In het jaar 1949 lezen we geen grote bijzonderheden in de kranten over Scherpenzeel. Wel hebben de boeren in de 2e week van juli zwaar te lijden gehad van zware hagelstormen. Maar liefs 60 boerenbedrijven in de Gelderse Vallei ondervinden grote schade. Bij een eerste schatting wordt gesproken over een schade van fl. 100.000,- en er wordt opgeroepen tot steunacties. In de kranten is echter niet meer terug te vinden of de steunacties daadwerkelijk van de grond zijn gekomen.

In een volgend artikel worden de jaren 1950 t/m 1954 behandeld!

Piet Valkenburg

Bronnen :

- Barneveldse Krant 1945 – 1949
- www.delpher.nl (diverse kranten)
- "De Geschiedenis van de Grote Kerk" door H.M. van Woudenberg
- Orgelbouwnieuws uit "NotaBene" (2008-10)
- Archief C. Sangers

NIEUWE LEDEN 2016

Uit Scherpenzeel:

Dhr. en mevr. D.A. Barten
Dhr. A. van Beek
Fam. K. Vink
Mevr. A.J.P. van Werkhoven
Dhr. J. den Hartog
Dhr. J. Schoonhoven
Dhr. L.R. van Kampen
Fam. W Methorst
Dhr. en mevr. J. van Setten
Mevr. A.H.M. van Doorn
Mevr. L. Velthuizen
Mevr. A. Valkenburg
Dhr. J. Overeem
Mevr. J.G. Diepeveen
Dhr. E.Legemaat
Dhr. A. van de Vliert
Dhr. W. Nap
Dhr. P. de Vries
Dhr. H.J. Wagensveld
Dhr. en mevr. D.Gouman
Tandartsenpraktijk Scherpenzeel
Mevr. G.Legemaat
Mevr. T. de Ruiter
Dhr. G.J. v.d. Heide

Van elders:

Dhr. en mevr. M.J. van der Wel, Naaldwijk
Mevr. C. Lagerweij, Leusden
Dhr. R. ter Burg, Amersfoort
Mevr. M. van der Top-ter Maaten, Hoevelaken
Dhr. A. van Voorst, Woudenberg
Mevr. T.de Ruiter-vd Lagemaat, Zwolle
Dhr. C.Valkenburg, Hoevelaken
Dhr. A. van Dijk, Renswoude
Dhr. M.Wiersema, Woudenberg
Dhr. en mevr. J. van Ginkel, Leersum

van Asselt

ADVISEURS & ACCOUNTANTS

VAN ASSELT MAAKT ONDERNEMEN HISTORISCH

Stationsweg 387, 3925 CC Scherpenzeel (Gld.)
T 033 28 62 566 | F 033 28 64 900

Hoofdstraat 146, 3972 LE Driebergen
T 0343 51 67 41 | F 0343 51 46 66

Kraanspoor 16-G, 1033 SE Amsterdam
T 020 333 01 99 | F 033 286 49 00

info@asselt.nl | www.asselt.nl